

Сезона 2016/2017

Петак, 23. септембар 2016. године
Задужбина Илије М. Коларца у 20 часова

За заљубљене

Диригент: **Данијел Рајскин**
Солиста: **Коља Блахер**, виолина

Програм:

А. Вребалов/Џ. Кинг: *10.000 ствари*, поруџбина Београдске филхармоније
Трајање: око 14 минута

Ј. Сибелијус: Концерт за виолину и оркестар
Allegro moderato
Adagio di molto
Allegro, ma non tanto
Трајање: око 35 минута

Ф. Шрекер: *Ноктурно* из опере *Удаљени звук*
Трајање: око 15 минута

П. И. Чајковски: *Франческа да Римини*
Трајање: око 25 минута

Концертмајстор: **Мирослав Павловић**

Једна од најистакнутијих представница савремене српске музичке мисли јесте композиторка **Александра Вребалов** (1970), која живи и ради у Сједињеним Америчким Државама. Композиторка је добитница бројних награда, стипендија и признања. Њену богату каријеру обележиле су сарадње са многим уметницима као што су композитор **Џон Кинг**, режисер Бил Морисон, кореографкиња Патриција Окенва, визуелни уметник Игор Антић и други. Дела Александре Вребалов изводили су реномирани извођачи међу којима су Кронос квартет, Дејвид Кракауер, ETHEL, Momenta квартет, ТАЈЈ квартет, Београдска филхармонија, Опера Српског народног позоришта, Ингмар дуо, Војвођански симфоничари, и многи други. Поручујући од стваралачког дуа Вребалов/Кинг дело **10.000 ствари** за сезону 2016/2017. Београдска филхармонија наставља успешну сарадњу са овом композиторком. О свом делу ово двоје аутора су рекли:

Радећи на *10.000 ствари* желели смо да истражимо идеје о ауторству, својини и креативном процесу без дефинисаног „ја“, преиспитујући концепт индивидуалности и личног стила у уметности. Наше заједништво је тако постало суштински део метода рада на комаду. Почели смо договором о избору инструмената, оквирном трајању и макро структуром комада, која је била истовремено детаљна, али и отворена за нас обоје да је тумачимо на начин својствен нашим индивидуалним стваралачким процесима. Обоје смо често сарађивали са другим уметницима – кореографима, визуелним уметницима, песницима – тако да нам је процес заједничког стварања познат. Али оно што чини овај комад јединственим за нас је да није било хијерархије у подели креативног рада или доношењу одлука. Када бисмо гледали комад као материјализовану уметничку форму, замислили смо га као велико сликарско платно на ком у било ком тренутку обоје можемо да направимо интервенцију, додајући боју било каквом четкицом, на било ком његовом делу, у било ком моменту (у случају музике, на пример радећи на крају комада пре него што су средина или почетак завршени). Усагласили смо се око граница платна којим располажемо, и све што бисмо унели у тај оквир било је прихваћено. Остављање простора за другог да нешто дода, или не, довело је до међусобне инспирације идејама и до непрекинутог процеса надоградње који је резултирао у ових *10.000 ствари*. Такође смо били свесни да ће се наши индивидуални музички изрази стопити и идеја о њиховом преласку у нови, посебни језик нам је била узбудљива. Тај нови језик је део суштине комада, дефинисан околностима у којима је комад настајао, његовим карактером, формалним и емотивним садржајем. Суштински квалитети које смо неговали у процесу стварања *10.000 ствари* су прихватање, поверење, радозналост, машта, отвореност и радост.

Концерт за виолину и оркестар у де-молу једино је концертантно дело које је фински композитор **Јан Сибелијус** (1865–1957) икада написао. Посветивши виолини свој једини допринос концертантном жанру, Сибелијус је желео да исказе своју дугогодишњу опсесију идејом да постане виртуоз на виолини. Ипак, упркос великој жељи, он у младости није успео да положи аудицију за Бечку филхармонију због велике извођачке треме, те се окренуо компоновању.

Дело је премијерно извео Виктор Новачек, мађарски педагог чешког порекла, у Хелсинкију 1904. године. Овако необичан избор солисте био пре свега условљен финансијским потешкоћама. Наиме, прво извођење Концерта планирано је за берлинску публику, а дело је првобитно посвећено реномираном виолинисту Вилију Бурместеру. Но, Бурместер није био у могућности да путује у Хелсинки, па је терет извођења овог захтевног концерта пао на Новачека. Будући да је Новачек имао врло мало времена да се потпуно спреми за наступ, премијера је, очекивано, добила лоше оцене. Сибелијус је након тога направио значајну ревизију дела, избадивши бројне одсеке и упростивши солистичку деоницу. Прво извођење ревидираног Концерта за виолину и оркестар десило се наредне године у Берлину. Његова првобитна верзија била је све до 1991. године непозната јавности, када су Сибелијусови наследници дозволили да се дело једном изведе и сними. То су учинили виолиниста Леонидас Кавакос и Симфонијски оркестар Лахти под вођством диригента Осма Ванске.

Поред изразите виртуозности деонице соло виолине, за овај концерт је карактеристично да су и оркестарски инструменти третирани са једнаком пажњом, те да имају врло значајну улогу у укупном оркестарском ткању. Такође, још један гест који указује на посебно место које је соло виолина имала у Сибелијусовој композицији јесте продужена солистичка каденца у првом ставу, која преузима улогу развојног дела сонатног облика.

Франц Шрекер (1878–1934) спада у групу касноромантичарских немачко-аустријских композитора незнатно млађих од Рихарда Штрауса и Густава Малера. Управо су дела ове двојице композитора, заједно са Рихардом Вагнером, најснажније утицала на Шрекеров музички језик. Стварао је на прелазу векова у Бечу, а његов рад остао је у сенци опуса композитора Друге бечке школе. За живота му је предвиђана успешна будућност у свету музике, да би крајем тридесетих година, због политичког ангажмана и припадности одређеним уметничким круговима, био маргинализован и као композитор и као педагог.

Либрето за оперу *Удаљени звук* Шрекер је завршио 1903. године, међутим, због критика које је добио од стране професора композиције Роберта Фукса, напустио је овај пројекат на неко време. Вратио му се 1905. године, инспирисан премијером Штраусове опере *Саломе*. **Ноктурно**, оркестарска увертира трећег чина опере, први пут је изведена 25. новембра 1909. године. Захваљујући реакцијама након концерта, Шрекер се охрабрио те је наредне, 1910. године, коначно завршио оперу.

Франческа да Римини: симфонијска фантазија према Дантеу оп. 32, композиција је коју је **Петар Иљич Чајковски** (1840–1893) написао за мање од три недеље током свог боравка у Бајројту 1876. године. Чајковски је ово дело посветио свом пријатељу и бившем ученику, Сергеју Тањејеву.

Дело је замишљено као симфонијска интерпретација трагичне судбине Франческе да Римини, која је овековечена у Дантеовој *Божанственој комедији*. Хероина,

пореклом из племићке породице, заљубљује се у брата свог окрутног мужа. Након што је муж открио превару, убио је двоје заљубљених, који су потом осуђени на пакао, вечну олују и проклетство због прељубе. Лик Франческе да Римини, Дантеове савременице, био је инспирација за бројне позоришне, оперске и симфонијске адаптације. Када је реч о избору литерарног предлошка, музичких решења и самог жанра симфонијске поеме, ово дело показује да су у том периоду на Чајковског највише утицали Франц Лист и Рихард Вагнер. Симфонијска поема може се поделити на три одсека са уводом, који кореспондирају са радњом Дантеове епске поеме.

Музика овог дела коришћена је у неколико играних филмова и телевизијских серија, балета и цртаних филмова.

Бојана Радовановић*

*У сезони 2016-17, Београдска филхармонија пружа прилику одабраним младим музиколозима да писањем програмских коментара обогате своју стручну праксу.